

Костенко А. В.

Студентка ФСП НТУУ «КПІ»

Наук. Керівник – ст.. викладач Бежевець А.М.

БІОМЕТРИЧНИЙ ПАСПОРТ: ПОКАЗНИК ПРОГРЕСУ ЧИ ПОРУШЕННЯ ОСОБИСТИХ НЕМАЙНОВИХ ПРАВ ЛЮДИНИ

Закон України «Про єдиний державний демографічний реєстр та документи, що підтверджують громадянство України, посвідчують особу чи її спеціальний статус» (далі – Закон) набув чинності 6 грудня 2012 року. Однією з причин прийняття такого закону є необхідність виконання умов Плану дій щодо лібералізації Європейським Союзом візового режиму для України, зокрема, в частині запровадження біометричних паспортів для виїзду за кордон.

Даний Закон супроводжується різкою критикою з боку правозахисників, релігійних громад і неурядових організацій. Деякі положення Закону не відповідають Конституції України, Цивільному Кодексу, ратифікованим міжнародним договорам з приводу прав людини, а також приватності. Адже створення Єдиного державного демографічного реєстру (далі – ЄДДР) передбачає збирання та зберігання державою в одній базі даних надмірно великого обсягу інформації про особу. Це створює ризики свавільного втручання в особисте життя людини, несе небезпеку нецільового використання інформації з ЄДДР (у вузьковідомчих, бізнесових, партійно-політичних та інших протиправних цілях) [4.с.2].

У ЄДДР може міститися майже необмежений обсяг інформації про особу. Зокрема, до ЄДДР передбачається внесення: інформації про батьків (усиновлювачів), опікунів, піклувальників та інших представників особи; її сімейний стан; біометричних даних особи (відцифрований образ обличчя особи; відцифрований зразок підпису особи); інформації про реєстрацію місця проживання, про сімейний стан, про видачу приватизаційних паперів, додаткові (факультативні) біометричні дані, параметри; інформації з усіх відомчих інформаційних систем (тобто з усіх баз даних державних органів та органів місцевого самоврядування).

Тобто виникає проблема, що в одному державному органі буде зберігатися вся інформація про всіх громадян України та іноземців і осіб без громадянства. Також не відомо про рівень безпеки цієї системи, чи можливе зовнішнє втручання у систему, чи можна її «зламати», чи буде вона надійним гарантом недоторканності особи. Зважаючи на технічну вразливість будь-якої автоматизованої бази даних, значний рівень корупції та слабкість демократії в Україні є висока загроза використання цієї інформації у неправомірних інтересах (злочинних, партійно-політичних тощо), її потрапляння до сторонніх осіб [4. с.3].

Створення такої централізованої бази даних буде суперечити положенням статті 32 Конституції та статті 301 Цивільного Кодексу.

Зважаючи на слабкість правової системи та корупцію, в Україні будь-яку базу даних складно захистити від втручання, пошкодження, викрадення. І ЄДДР зможе теж використовуватися у неправомірних цілях:

1. авторитарними політиками для стеження і тиску на опонентів;
2. криміналітетом для тиску на бізнес;
3. недоброчесними «правоохоронцями» для «підбору злочинців»;
4. спецслужбами інших держав у різних цілях тощо.

Збереження державою, тим більше у єдиній базі даних, біометричної інформації громадян, на наш погляд, є в принципі неприпустимим [4. с.7].

Окремо, на думку автора, підлягає додатковому обговоренню вік, з якого особа повинна отримати біометричний паспорт. Вважаємо, найбільш оптимальним 16 – річний вік, коли особа усвідомлює важливість такої дії. Крім того, виникає обґрунтований сумнів щодо загальної обов'язковості документа – на нашу думку, він має видаватися за бажанням особи без будь-яких санкцій та обмежень у разі відмови людини від його отримання. Інформація про місце проживання має вноситися лише за бажанням особи.

Існує також думка про те, що видача біометричного паспорту суперечитиме праву особи на ім'я, яке визначено в ст. 294 Цивільного Кодексу. Адже особливістю такого паспорта буде унікальний номер, що буде персоніфікувати людину.

На сайті Радіо Свобода у червні 2013 року було надруковане інтерв'ю з Валерієм Пацканом, головою Комітету Верховної Ради з питань прав людини, національних меншин і міжнаціональних відносин щодо результатів дослідження, згідно з яким у 2012 році Верховна Рада ухвалила сім законів, які суперечать правам людини та утискають права громадян України. Зокрема, це закони про всеукраїнський референдум, про засади мовної політики, про Єдиний державний демографічний реєстр [5].

Валерій Пацкан зазначив, що запровадження біометричних документів для виїзду закордон та виконання відповідних положень плану дій щодо лібералізації ЄС візового режиму не виправдовує грубе порушення прав і свобод людини, до якого призвело набуття чинності цим законом. Неправомірне пряме втручання у життя людей шляхом обробки інформації, шляхом акумулювання цих баз даних. Згідно з цим законом, можна використовувати будь-яку базу даних, навіть несанкціоновано. Загалом цей закон робить усіх нас, українців, як казали в одному фільмі, «під ковпаком».

Слід відзначити, що ця проблема притаманна не лише Україні. В деяких західних країнах також існують системні порушення прав людини. Останнім часом і в США спостерігаємо численні скандали, які стосуються слідкування за громадянами, незаконного збирання даних про них і втручання в їхнє життя, про що говорять правозахисники.

Проаналізувавши основні положення Закону, а також думку фахівців і громадськості, можна дійти висновку, що цей Закон утворює умови для відстеження місцезнаходження та усіх переміщень громадян України, іноземців та осіб без громадянства в режимі реального часу, що є порушенням права на свободу пересування особи, на невтручання в її особисте і сімейне життя, а проведення обов'язкової дактилоскопії осіб, які не скоїли будь-якого правопорушення, і зведення їх таким чином до рівня підозрюваних чи правопорушників принижує людську гідність і обмежує свободу громадян.

Список використаних джерел

1. Конституція України, прийнята на п'ятій сесії ВРУ 28 червня 1996 року зі змінами та доповненнями згідно ЗУ «Про внесення змін до Конституції України» № 2222-IV. – Харків: Весна, 2007. – 48 с.

2. Цивільний кодекс України [текст]чинне законодавство України зі змінами та доповненнями станом на 1 листопада 2013 р.: (відповідає офіційному текстові) – К. : «Центр учбової літератури», 2013. – 320 с.

3. ЗУ «Про Єдиний державний демографічний реєстр та документи, що підтверджують громадянство України, посвідчують особу чи її спеціальний статус» від 20 листопада 2012 р. – К. : Голос України від 05.12.2012 — № 231

4. Документ для обговорення «Про єдиний державний демографічний реєстр та документи, що підтверджують громадянство України, посвідчують особу чи її спеціальний статус» : 12.11.2013 – 20 с./ Джерело: http://www.pravo.org.ua/files/Adminposluga/_____12_11_2013.pdf

5. Радіо Свобода: [Закон про Єдиний державний реєстр тримає усіх українців «під ковпаком» – Чемерис]: URL: <http://www.radiosvoboda.org/content/article/25015007.html>